

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาพัฒนาการจากลูกจ้างประมงผู้ประกอบการประมง: กรณีศึกษาท่าเทียบเรือประมงสงขลา 2 (ท่าสะพาน) โดยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยจะประกอบด้วย

การเลือกพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกท่าเทียบเรือประมงสงขลา 2 (ท่าสะพาน) ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เนื่องจากท่าเทียบเรือประมงสงขลาเป็นท่าเทียบเรือประมงทะเลที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้และแหล่งซื้อขายสัตว์ทะเลที่สำคัญของประเทศไทย ทั้งยังเป็นบริเวณที่มีผู้ให้ข้อมูลหลักสอดคล้องตามเงื่อนไขของการศึกษาในครั้งนี้ คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักจะเริ่มเป็นลูกจ้างประมงทะเลมาก่อนจะพัฒนาเป็นผู้ประกอบการประมงในปัจจุบัน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ เป็นตัวแทนผู้ประกอบการประมงทะเล ณ ท่าเทียบเรือประมงสงขลา 2 (ท่าสะพาน) เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาประวัติความเป็นมาพัฒนาการ ปัจจัย คุณลักษณะผู้ประกอบการ และกระบวนการเรียนรู้ ที่ทำให้ลูกจ้างสามารถพัฒนาเป็นผู้ประกอบการประมงทะเล พร้อมทั้งผู้วิจัยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกสามารถทำได้สะดวก และได้รับความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นอย่างดี ทั้งยังครอบคลุมถึงผู้ประกอบการประมงทะเลทุกกลุ่ม ซึ่งสามารถแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ค้าสัตว์ทะเล
2. กลุ่มผู้ประกอบการแพปลา
3. กลุ่มผู้ประกอบการเรือประมง

การเลือกปรากฏการณ์ที่ศึกษา

การวิจัยกรณีศึกษาในการวิจัยนี้ เลือกศึกษาปรากฏการณ์ของผู้ประกอบการประมง ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา วิถีการดำรงชีวิต สถานการณ์และพัฒนาการประกอบอาชีพประมงทะเล โดยเริ่มศึกษาจาก**ความเป็นมาก่อนเป็นลูกจ้างประมง** เพื่อศึกษาภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูลหลักว่ามีพื้นฐานชีวิตด้านความเป็นอยู่ การศึกษา และการประกอบอาชีพของครอบครัวผู้ให้ข้อมูลหลัก ศึกษาจาก**ความเป็นมาตั้งแต่เป็นลูกจ้างประมงระยะแรกเริ่ม – เป็นหัวหน้าคนงาน** สภาพการทำงาน แนวทางการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพประมง พร้อมทั้งศึกษา**ความเป็นมาจากลูกจ้างประมง – เป็นผู้ประกอบการประมง** เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ และพัฒนาการที่มีผลให้ลูกจ้างพัฒนาเป็นผู้ประกอบการธุรกิจประมงทะเลในที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

1. การรวบรวมสิ่งที่เป็นทึก (Document Collection) ที่เกี่ยวข้องกับบริบทการประมงทะเลไทย บริบทการประมงทะเลจังหวัดสงขลา และบริบทท่าเทียบเรือประมงสงขลา
2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ของผู้ประกอบการธุรกิจประมงทะเลประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา วิถีการดำรงชีวิต สถานการณ์และพัฒนาการประกอบอาชีพประมงทะเล โดยเริ่มศึกษาจาก**ประวัติความเป็นมาก่อนเป็นลูกจ้างประมง** เพื่อศึกษาภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูลหลักว่ามีพื้นฐานชีวิตด้านความเป็นอยู่ การศึกษา และการประกอบอาชีพของครอบครัวผู้ให้ข้อมูลหลัก ศึกษาจาก**ความเป็นมาตั้งแต่เป็นลูกจ้างประมงระยะแรกเริ่ม – เป็นหัวหน้าคนงาน** สภาพการทำงาน แนวทางการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพประมง พร้อมทั้งศึกษา**ประวัติความเป็นมาจากลูกจ้างประมง – ผู้ประกอบการประมง** เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ และพัฒนาการ ทำให้ลูกจ้างพัฒนาเป็นผู้ประกอบการธุรกิจประมงทะเลในที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่สอดคล้องกับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ

ขั้นเตรียมการ

1. รวบรวมสิ่งที่เป็นที่ก (Document Collection) ที่เกี่ยวข้องกับบริบทการประมงทะเลไทย และบริบทการประมงทะเลจังหวัดสงขลา

2. กำหนดให้ นางดา พรานสมุทร เป็นผู้ประสานงาน และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ให้ข้อมูลหลักคนอื่นๆ

3. ค้นหาผู้ให้ข้อมูลหลักตามมิติที่ผู้วิจัยกำหนดไว้คือ ผู้ประกอบการประมงที่เป็นลูกจ้างประมงทะเลมาก่อน

4. สร้างความเข้าใจและข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัยครั้งนี้ ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

5. จัดทำเครื่องมือการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย

5.1 การจัดทำข้อกำหนด คำแนะนำชี้แจงแก่ผู้ให้ข้อมูลหลัก

5.2 กำหนดประเด็นคำถามที่ตอบสนองวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งจะประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 พัฒนาการก่อนเป็นลูกจ้างประมง ตอนที่ 3 พัฒนาการขณะเป็นลูกจ้างประมง ตอนที่ 4 พัฒนาการขณะเป็นผู้ประกอบการประมงและตอนที่ 5 บริบทการประมงจังหวัดสงขลา

5.3 ระบุแหล่งข้อมูล และผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสมกับแหล่งข้อมูล

5.4 กำหนดระยะเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนัดหมายกับผู้ให้ข้อมูลหลักล่วงหน้า

6. เตรียมเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป อุปกรณ์สื่อสาร เป็นต้น

ขั้นดำเนินการ

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มีขั้นตอนดังนี้

1. สร้างบรรยากาศการสนทนาที่เป็นธรรมชาติสบาย ๆ ด้วยการเริ่มต้นสนทนาแบบทักทายพูดคุยด้วยเรื่องทั่วไปสร้างมนุษยสัมพันธ์ แล้วจึงเริ่มพูดคุยถึงเหตุการณ์ที่เชื่อมโยงกับประเด็นคำถาม

2. การชี้แจง เมื่อเกิดสัมพันธอันดีระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลหลักแล้วก็แนะนำถึงวัตถุประสงค์การวิจัย ความสำคัญของผู้ให้ข้อมูลหลัก และสิทธิในการตอบบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก
3. การสนทนาตามประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย
4. การแสดงภาษากายที่เหมาะสมเพื่อสร้างผ่อนคลายแก่ผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถนำเสนอข้อมูลได้อย่างเต็มที่
5. สนทนาตามความเป็นจริง โดยมุ่งให้ผู้ให้ข้อมูลหลักสนทนาตามความจริงมากที่สุด
6. ปิดการสนทนา
7. การถอดบทสัมภาษณ์ โดยบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรภายหลังจากเก็บข้อมูลให้เร็วที่สุดภายใน 24 ชั่วโมง และภาษากายต่างๆของผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีผลต่อวัตถุประสงค์การวิจัย

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดการตรวจสอบข้อมูลไว้ 3 วิธี คือ

1. การตรวจสอบข้อมูลจากบุคคลใกล้ชิดของผู้ประกอบการประมง โดยนำข้อมูลและประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกระหว่างบุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักมีความถูกต้องครบถ้วนหรือไม่
2. การตรวจสอบข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประมง โดยนำข้อมูลและประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประมงกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อยืนยันว่าข้อมูลที่ได้รับมีความถูกต้อง นอกจากนี้ถ้ามีข้อมูลเพิ่มเติมก็นำไปสร้างประเด็นใหม่หรือจัดทำไว้ในข้อเสนอแนะในบทที่ 6
3. การตรวจสอบข้อมูลจากสถานที่และระยะเวลาที่แตกต่างกัน โดยนำข้อมูลและประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักมาทำการสัมภาษณ์ซ้ำ ในระยะเวลา และสถานที่ที่แตกต่างกัน เพื่อยืนยันว่าข้อมูลที่ได้รับมีความถูกต้อง นอกจากนี้ถ้ามีข้อมูลเพิ่มเติมก็นำไปสร้างประเด็นใหม่หรือจัดทำไว้ในข้อเสนอแนะในบทที่ 6

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกไว้ดังนี้

1. การจัดระบบข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีสภาพพร้อมที่จะถูกเรียกและสามารถสืบค้นและจัดกลุ่มข้อมูลนำมาใช้เพื่อการวิเคราะห์ได้สะดวก โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 การจัดระบบข้อมูล เป็นการจัดระบบข้อมูลจากเอกสารเรื่องบันทึกต่างๆ และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) จัดทำสำเนา (Copy) ข้อมูลอย่างน้อย 2 ชุดเสมอ
- 2) เก็บข้อมูลชุดแรกแยกจากข้อมูลชุดที่สอง เพื่อป้องกันการถูกทำลายหรือสูญหายพร้อมกันทั้ง 2 ชุด
- 3) ทำสำเนาข้อมูลในแต่ละรุ่น (Generation) ทุกครั้งที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
- 4) จัดทำบันทึกภาคสนามทุกครั้งที่มีการสัมภาษณ์

1.2 การสร้างรหัสเพื่อจำแนกข้อมูล (Traditional Coding) โดยอ่านทบทวนข้อมูลทั้งหมดอย่างครบถ้วน จนเกิดความเข้าใจข้อมูลอย่างละเอียด พร้อมดึงกลุ่มคำ (Keyword) ที่สอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษามากำหนดรหัส

2. การแสดงข้อมูล โดยนำข้อมูลภายใต้รหัสเดียวกันหรือมีประโยคสำคัญคล้ายคลึงกันมาจัดอยู่ในหมวดข้อมูลเดียวกัน และทำการสังเคราะห์ข้อความเป็นงานเขียนเชิงวิชาการเพื่อใช้แทนข้อมูลเหล่านั้นที่เป็นภาษาสนทนา

3. การสร้างบทสรุป โดยทำความเข้าใจกับข้อมูลทั้งหมด แล้วสรุปเป็นหัวข้อย่อย (Sub – themes) ในแต่ละประเด็น หากทำความเข้าใจกับข้อมูลทั้งหมดแล้วพบว่า มีประเด็นใดที่เพิ่มเติม ก็สามารถนำมาจัดเป็นกลุ่มข้อมูลและจัดให้เข้าในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งเพิ่มเติมในภายหลัง